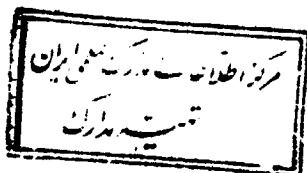

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧ / ٤١ / ٣٠

۱۳۷۹ / ۳ / ۲۰

دانشگاه الزهرا
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه

برای اخذ مدرک کارشناسی ارشد در رشته روان شناسی تربیتی

عنوان:

ارتباط بین نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس

در زنان متأهل شاغل شهر تهران

استاد راهنما:

دکتر سیده منور یزدی

استاد مشاور:

دکتر سیمین حسینیان

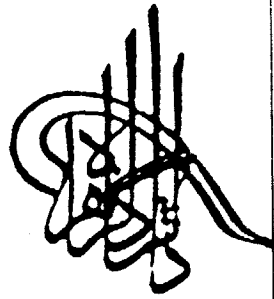
دانشجو:

فریبا اسدخانی

اسفند ۱۳۷۸

۳۰/۴۷

6381

جمهوری اسلامی ایران

دانشگاه الزهرا

بسمه تعالی

شماره
تاریخ
پهوست

بموجب نامه شماره ۲۶۷۵... مورخ ۱۴/۱۱/۷۸... جلسه دفاع از پایان نامه
خاتم ضربیا اسم جانی... دانشجوی رشته... واصل... دانشگاه علوم پزشکی تهران
شماره دانشجویی ۷۶۲۵۷۳... در روز یکشنبه... مورخ ۱۳/۱۲/۷۸... تحت عنوان...
نقش منبیهی و سیموهیک مقابلیم... در تهران...
در اطاق...
ابتدا خاتم ضربیا اسم جانی... در مورد موضوع و نتایج پایان نامه صحبت نمودند و سپس به
سئوالات اعضاء حاضر در جلسه پاسخ دادند. هیات داوران طی جلسه ای که همزمان تشکیل گردید پس از
مشورت نمره دانشجویی را ۱۹/۷۵... و با امتیاز... تعیین و مورد قبول قرار گرفت.
نوروز و هفتار پنجم

هیات داوران:

۱. استاد راهنما
۲. استاد مشاور
۳. داور
۴. داور

امضاء -
نام و نام خانوادگی مدیر گروه
سیده منوره میرزی

امضاء
نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده
یا نماینده دانشکده در شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه

تقدیم به مادر محبوبم

که به من آموخت تا خدا هست در زندگی بن بست نیست

قدردانی و تشکر

مطالبی که از نظر کرامیتان می‌گذرد پژوهشی است که با راهنمایی‌های ارزنده و رهنمودهای خردمندانه استاد راهنما خانم دکتر سیده منور یزدی و استاد مشاور خانم دکتر سیمین حسینیان به انجام رسیده است.

وظیفه خود می‌دانم بخاطر تمام کمک‌هایشان که رهکشای من در انجام تحقیق حاضر بود صمیمانه تشکر نمایم. همچنین از خانم دکتر نسرين اکبرزاده که داوری این پژوهش را پذیرفتند کمال امتنان را دارم.

ضمناً از سازمان امور استخدام کشوری و کلیه سازمان‌هایی که با همکاری‌های بیدریغشان کمک مهمی در انجام این پژوهش نمودند، خالصانه سپاسگزاری می‌کنم.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف یافتن ارتباط بین نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس در زنان شاغل متأهل انجام گرفت. فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

۱- بین نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس در زنان شاغل رابطه وجود دارد.

۲- نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس به سن زنان شاغل بستگی دارد.

۳- نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس به سابقه کاری زنان شاغل بستگی دارد.

۴- نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس به میزان تحصیلات زنان شاغل بستگی دارد.

جهت بررسی این فرضیات، ۵۰۳ کارمند زن متأهل شاغل در ۱۴ سازمان دولتی شهر تهران بطور تصادفی انتخاب شده و ابزارهای تحقیق شامل چک لیست شیوه‌های مقابله با استرس (C-SR) و پرسشنامه نقش جنسیتی بم (BSRI) بود. روشهای آماری بکاررفته نیز شامل آمار توصیفی، مجذور خی و آزمون تحلیل واریانس یکطرفه و دوطرفه بود.

نتایج نشان داد که اکثریت زنان شاغل متأهل دارای نقش دو جنسیتی بوده و همچنین اکثراً از شیوه مقابله مسئله مداری در مقابله با استرس استفاده می‌کنند.

همچنین یافته‌ها نشان داد که بین نقش دو جنسیتی و مسئله مداری رابطه وجود دارد، در حالیکه بین نقش دو جنسیتی و هیجان مداری رابطه‌ای دیده نشد.

از سوی دیگر بین نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس با متغیرهای سن، سابقه کار و تحصیلات رابطه‌ای بدست نیامد. ولی نتایج نشان داد که در افراد مسئله مدار بین نقش جنسیتی و هر یک از متغیرهای سن، سابقه کار و تحصیلات رابطه وجود دارد، به این ترتیب که در این گروه با افزایش سن و همچنین سابقه کار، میانگین مقیاس دو جنسیتی افزایش می‌یابد. ضمناً نتایج نشان داد که میانگین مقیاس دو جنسیتی در زنان مسئله مدار دارای تحصیلات کارشناسی بالاتر از سایر سطوح تحصیلی است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول	
۲	مقدمه
۶	بیان مسئله
۹	اهمیت و ضرورت تحقیق
۱۱	اهداف تحقیق
۱۱	فرضیات تحقیق
۱۲	متغیرها
۱۲	تعاریف عملیاتی
فصل دوم	
۱۶	الف) استرس و شیوه‌های مقابله با آن
۱۶	استرس
۱۹	علائم استرس
۲۰	استرس در زنان شاغل
۲۳	مقابله با استرس و تعاریف مربوط به آن
۲۶	تئوری مقابله‌ای لازاروس
۲۸	فعالیت‌های مقابله و کارآمدی آن
۳۲	ب) جنسیت و نقش‌های جنسیتی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۲	جنس و جنسیت و تفاوت‌های بین دو جنس
۳۴	بررسی‌های مربوط به تفاوت زن و مرد
۳۸	کلیشه‌ها یا قالب‌های جنسیتی
۴۰	عوامل مؤثر در شکل‌گیری نقش جنسیتی
۴۳	تئوری‌های رشد نقش جنسیتی
۵۳	اثرات مضر تصورات قالبی در مورد نقش جنسیتی
۵۵	تاریخچه جهت‌یابی نقش‌های جنسیتی
۵۷	ج) مطالعات انجام شده در خارج و ایران
۷۴	جمع‌بندی مطالعات انجام شده

فصل سوم

۷۶	طرح پژوهش
۷۶	روش نمونه‌گیری
۷۷	جامعه آماری
۷۷	حجم نمونه
۷۷	ابزارهای پژوهش
۸۶	شیوه اجرای پژوهش
۸۸	زمان و مدت اجرای پژوهش
۸۹	روشهای بررسی اعتبار و روایی در پژوهش حاضر

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۱	روش تجزیه و تحلیل آماری
°	
فصل چهارم	
۱۰۳	بخش الف) بافت نمونه پژوهش
۱۰۶	بخش ب) یافته‌های پژوهش
فصل پنجم	
۱۲۷	بحث و بررسی پیرامون ویژگیهای نمونه مورد پژوهش
۱۲۷	بحث و بررسی پیرامون جنسیت و شیوه‌های مقابله با استرس
۱۳۳	بحث و بررسی پیرامون ارتباط سن با جنسیت و شیوه‌های مقابله با استرس
۱۳۷	بحث و بررسی پیرامون ارتباط سابقه کار و نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس
۱۳۹	بحث و بررسی پیرامون ارتباط تحصیلات و نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس
۱۴۲	نتیجه‌گیری
۱۴۴	محدودیتها
۱۴۴	پیشنهادات
۱۴۵	منابع فارسی
۱۴۸	منابع خارجی
۱۵۳	ضمائم

فهرست جداول:

صفحه

- جدول ۳-۱: میانگین و انحراف استاندارد و ضرایب اعتبار بازآزمایی نمرات آزمون‌های نقش دو جنسیتی و شیوه‌های مقابل با استرس در آزمون اولیه و آزمون مجدد با فاصله زمانی یکماه ۹۰
- جدول ۳-۲: ضریب آلفای کل و آلفای کرانباخ کاهشی در پرسشنامه شیوه‌های مقابله با حذف هر سؤال .. ۹۱
- جدول ۳-۳: مقایسه میانگین و انحراف استاندارد مقیاسهای بم در پژوهش حاضر و پژوهش بم ۹۳
- جدول ۳-۴: مقایسه ضریب همبستگی آلفای کرانباخ در پژوهش حاضر و پژوهش بم ۹۴
- جدول ۳-۵: مقایسه میانگین و انحراف استاندارد مقیاس‌های شیوه‌های مقابله در نمونه‌های پژوهش حاضر و پژوهش ذوالفقاری ۹۴
- جدول ۳-۶: مقایسه میانگین و انحراف استاندارد مقیاسهای ۱۸ گانه پرسشنامه شیوه‌های مقابله در پژوهش حاضر و پژوهش اولیه ۹۶
- جدول ۳-۷: آزمون T مستقل بین دو گروه مسئله مدار و هیجان مدار: ۹۷
- جدول ۳-۸: مقایسه دو گروه مسئله مدار و هیجان مدار با توجه به زیر مقیاسهای آزمون شیوه‌های مقابله با استرس ۹۸
- جدول ۴-۱: توزیع فراوانی و درصد افراد نمونه به تفکیک سن ۱۰۳
- جدول ۴-۲: توزیع فراوانی و درصد افراد نمونه به تفکیک سابقه کار ۱۰۴
- جدول ۴-۳: توزیع فراوانی و درصد افراد نمونه به تفکیک میزان تحصیلات ۱۰۴
- جدول ۴-۴: توزیع فراوانی و درصد افراد نمونه به تفکیک نوع شغل ۱۰۵
- جدول ۴-۵: توزیع فراوانی و درصد افراد نمونه به تفکیک رضایت از شغل ۱۰۵
- جدول ۴-۶: رابطه بین نقش جنسیتی و شیوه‌های مقابله با استرس در زنان متأهل شاغل ۱۰۹
- جدول ۴-۷: ارتباط بین سطوح مختلف نقش جنسیتی در مسئله مدارها (تحلیل واریانس یکطرفه) ۱۱۰
- جدول ۴-۸: ارتباط بین سطوح مختلف نقش جنسیتی در هیجان مدارها (تحلیل واریانس یکطرفه) ۱۱۰
- جدول ۴-۹: توزیع فراوانی و درصد سنی افراد نمونه به تفکیک شیوه‌های مقابله با استرس ۱۱۱

فهرست جداول:

صفحه

- جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی و درصد سنی افراد نمونه به تفکیک نقش جنسیتی ۱۱۱
- جدول ۴-۱۱: میانگین نمرات شیوه‌های مقابله با استرس با توجه به سن ۱۱۲
- جدول ۴-۱۲: ارتباط بین سطوح نقش جنسیتی و سن در مسئله مدارها (تحلیل واریانس دوطرفه) ۱۱۲
- جدول ۴-۱۳: آزمون تعقیبی شفه در مسئله مدارها ۱۱۳
- جدول ۴-۱۴: ارتباط بین سطوح نقش جنسیتی و سن در هیجان مدارها (تحلیل واریانس دوطرفه) ۱۱۴
- جدول ۴-۱۵: جدول مقایسه‌ای سطوح سنی و نقش جنسیتی در مسئله مدارها ۱۱۵
- جدول ۴-۱۶: جدول مقایسه‌ای سطوح سنی و نقش جنسیتی در هیجان مدارها ۱۱۵
- جدول ۴-۱۷: توزیع فراوانی و درصد سابقه کاری افراد نمونه به تفکیک شیوه‌های مقابله با استرس ۱۱۶
- جدول ۴-۱۸: توزیع فراوانی و درصد سابقه کاری افراد نمونه به تفکیک نقش جنسیتی ۱۱۶
- جدول ۴-۱۹: میانگین نمرات شیوه‌های مقابله با استرس با توجه به سابقه کاری ۱۱۷
- جدول ۴-۲۰: جدول مقایسه‌ای سطوح سابقه کاری و نقش جنسیتی در زنان مسئله مدار ۱۱۷
- جدول ۴-۲۱: جدول مقایسه‌ای سطوح سابقه کاری و نقش جنسیتی در زنان هیجان مدار ۱۱۸
- جدول ۴-۲۲: ارتباط بین سطوح نقش جنسیتی و سابقه کاری در مسئله مدارها (تحلیل واریانس دوطرفه) ۱۱۸
- جدول ۴-۲۳: جدول آزمون تعقیبی شفه در مسئله مدارها ۱۱۹
- جدول ۴-۲۴: ارتباط بین سطوح نقش جنسیتی و سابقه کار در هیجان مدارها (تحلیل واریانس دوطرفه) ۱۲۰
- جدول ۴-۲۵: توزیع فراوانی و درصد افراد نمونه به تفکیک شیوه‌های مقابله با استرس ۱۲۱
- جدول ۴-۲۶: میانگین نمرات شیوه‌های مقابله با استرس با توجه به تحصیلات ۱۲۱
- جدول ۴-۲۷: توزیع فراوانی و درصد میزان تحصیلات افراد نمونه به تفکیک نقش جنسیتی ۱۲۲
- جدول ۴-۲۸: جدول مقایسه‌ای سطوح تحصیلات و نقش جنسیتی در مسئله مدارها ۱۲۳
- جدول ۴-۲۹: جدول مقایسه‌ای سطوح تحصیلات و نقش جنسیتی در هیجان مدارها ۱۲۳
- جدول ۴-۳۰: ارتباط بین سطوح نقش جنسیتی و تحصیلات در مسئله مدارها (تحلیل واریانس دوطرفه) ۱۲۴
- جدول ۴-۳۱: ارتباط بین سطوح نقش جنسیتی و تحصیلات در هیجان مدارها (تحلیل واریانس دوطرفه) .. ۱۲۵

فهرست نمودارها:

صفحه

- نمودار ۴-۱: نمودار ستونی افراد مورد بررسی به تفکیک سطوح نقش جنسیتی ۱۰۶
- نمودار ۴-۲: نمودار ستونی افراد مورد بررسی به تفکیک شیوه‌های مقابله با استرس ۱۰۷
- نمودار ۴-۳: نمودار میزان میانگین نمرات نقش‌های جنسیتی به تفکیک شیوه‌های مقابله با استرس ۱۰۸

فصل اول

مقدمه

اولین کلماتی که اطرافیان به هنگام تولد هر نوزادی به زبان می‌آورند این است: پسر است یا دختر؟ سپس نوزاد نام و هدایایی متناسب با جنسیتش دریافت می‌دارد. در حدود ۲۰ تا ۲۴ ماهگی دخترها به تبعیت از والدین هم‌جنس خود لباس می‌پوشند و برای فعالیت‌هایی مثل، کمک خواستن و بازی با عروسکها تقویت می‌شوند. در حالیکه برای دستکاری کردن اشیاء، دیدن، پریدن و بالا رفتن تقویت نمی‌شوند. برعکس پسرها، برای رفتارهای دخترانه مثل بازی با عروسک یا کمک خواستن سرزنش می‌شوند و اغلب بطور فعال برای بازی با اسباب‌بازی‌های پسرانه مثل بلوکها، کامیونها و کشیدن و هل دادن اشیاء تشویق می‌شوند (فاگوت^۱ ۱۹۷۸). زمانی که به مدرسه وارد می‌شوند از پسران انتظار می‌رود روش پول در آوردن، بازی با کامپیوتر، حل تمرینات ریاضی و ورزش را بیاموزند و از دختران تقاضا می‌شود به فعالیت‌های اجتماعی، نگهداری از بچه‌ها و... بپردازند.

در واقع هنجارهای هر جامعه‌ای رفتارهای قالبی جنسی را توصیه می‌کند، بچه‌ها از طریق

فرآیند نوع جنسیت نه تنها از مرد یا زن بودن خود آگاه می‌شوند بلکه همچنین انگیزه‌ها، ارزشها و الگوهای رفتاری را کسب می‌کنند که فرهنگ آنها برای اعضای هر جنس خوشایند می‌داند. دخترها بطور برجسته نقش مهربان، پرورش‌دهنده، تابع در تشریک مساعی و حساس نسبت به نیازهای دیگران را کسب می‌کنند (پرسونز^۲ ۱۹۵۵). این رفتارها از نظر روان‌شناختی، دختران را به عنوان همسر و مادر آماده می‌کند، یعنی کسانی که قرار است از کارکردهای خانوادگی محافظت کنند و فرزندان موفق‌تری بارآورند. در مقابل پسرها خود را برای ایفای نقش شوهر و پدر و مواجهه با

وظایفی برای محافظت از خانه و خانواده آماده می‌کنند. بنابراین از پسرها انتظار می‌رود که مسلط، مستقل، مدعی و رقابت‌جو باشند (بست ۱^۱، ۱۹۹۰، وایتینگ و ادواردز ۲^۲، باری، باکن و چایلد ۳^۳، ۱۹۵۷).

تحقیقات نشان می‌دهد با وجود تفاوت‌های واقعی که بین دو جنس مرد و زن وجود دارد، تفاوت‌های روانی بین دو جنس کم اهمیت و ناچیز است. برای مثال اگر شما همه تفاوت‌های پرخاشگری میان بچه‌ها یا بزرگسالان را از بالاترین میزان تا پایین‌ترین میزان در یک گروه قرار دهید، فقط ۵ درصد متغیرها به پسر بودن یا دختر بودن شخص بستگی دارد. (هاید ۴^۴، ۱۹۸۴) و ۹۵ درصد متغیرها وابسته به تفاوت‌های دیگر بین افراد است، بعبارت دیگر ممکن است حد متوسط پرخاشگری در مردان و زنان تفاوت قابل توجهی داشته باشد اما در بین افراد هر جنس هم پرخاشگری و هم عدم پرخاشگری وجود دارد و ما نمی‌توانیم پرخاشگری یک شخص را از روی جنسیت او پیش‌بینی نمائیم. تفاوت‌های جنسی در توانائی‌های دیگر نیز تقریباً مشابه است (کاپلان ۵^۵، مک‌فرسون و توبین ۱۹۸۵، هاید ۱۹۸۱، هاید و لین ۶^۶، ۱۹۸۸).

ایگلی ۷^۷ (۱۹۸۷) پیشنهاد کرد تفاوت‌هایی که در نقش‌های زن و مرد در جامعه وجود دارد، باعث ایجاد قالب‌های کلیشه‌ای می‌شود. برای مثال مردها بطور سنتی نقش قدرتمندی در بازرگانی و صنعت دارند که نیازمند تسلط و قدرت می‌باشد. زن‌ها اغلب نقش خانه‌داری و تربیت‌کنندگی دارند و نسبت به نیازهای بچه‌هایشان حساس هستند. در نتیجه افراد، مردها را بعنوان حکمفرما و زن‌ها را بعنوان پرورش‌دهنده تلقی می‌کنند و این حقیقت را فراموش کرده‌اند که تفاوت در نقش‌های اجتماعی که مرد و زن آنرا می‌پذیرند، رفتارهای متفاوتی را در مردان و زنان ایجاد می‌کنند.

تفاوت‌های فرهنگی نیز در رشد زن و مرد اهمیت اساسی دارند برای، مثال زنان در کشور

1- W.Best

2- Whiting & Edwards

3- Barry, Bacon & child

4- Hyde

5- Kaplan,etal

6- Lynce

7- Eagly